

Gyula-havasok közt tanyáz, 's a' quarnerói szigeteket is meglátogatja, valóságként hiteti el Frumenzióval Sobrivali találkozását, ki ennek következtében a' pécsi úttal felhagyott, 's csak azt sajnálja, hogy Angyal-Bandi 's Zöld-Marczival is nem lehetett szerencséje találkozni.

TENGERY.

RÓZSA' SZERELME.

Eped szerelme'
Hó lángitúl
A' rózsá, arcza
El el pirúl.

Égből a' harmat
Susogva száll
'S kitarja keblét
A' rózsaszál:

Dobog szíven szű
És csókra csók,
Szerelmi érzet — —
Ők boldogok!

De ah! szerelmök
Csak pillanat,
Körül lebeg már
A' méh csapat.

Örömtelen áll
A' dult kebel —
A' rózsá égbe
Sohajt emel.

BADACSONYI.

A' RÉGI GÁLOK' VALLÁSA.

N E Y - T Ő L.

(V é g e.)

XI.

A' harmadik papsztályt tevék a' jósök, kik az áldozatot leülék, 's beleiből jósoltak, azonkívül a' madarak énekéből 's reptéből, felhők járásából 's a' t. Ezek ugyan a' druidoknak mint az áldozatnál elnököknek csak mintegy szolgálai voltak, de még is nagy tekintetben állottak, részint, mivel az alrendű jóslat

is égi titoknak tartaték — (mert az istenekkel közlekedés csak a' druidok' sajátja volt) — részint mivel a' druidok határtalan méltóságuknál fogva mindennek, mi a' vallás dolgaihoz tartozék, tekintet tudának szerezni, jól érezvén; hogy mind az ismét reájok is visszasugárzik. — Strabo ezeket a' latin Vates nevéen nevezi, másoknál pedig Euhages és Evhagis nevezet találtatik. Ennek jelentéséről sok a' vélemény, sok a' kétség; legvalószínűbb az: hogy *eva* és *giasen* szavakból tétetett össze, mellyek el-seje vallás, törvény, utóbbi pedig jósolni, a' jövődöt megmondani, jelent, 's e' szerint, már a' nevezet is kimeritené tisztöket, t. i. vallás vagy törvény szerint jósolni.

XII.

Elértünk vegre ezen ponthoz, hol a' gál vallás tökéletlensége, 's gyarló emberkéz faragta eredete leginkább szembe szökik. Bármint szépet rejtse is a' druidok elvei, bármint lehessen is a' szerkezet' hiányait, mint gyöngeségeket, emberi hibákat, mentgetni: egy tekintet ezen egyetlen ezikre, ezen egyetlen szertartásra minden kimélést megvon ítéletünk-től. Ezzel a' gyalázat pecsétjét nyomák a' druidok művökre, de fájdalom, azon sötét időkben épen ez vala azon pecsét, melly oldhatlan hatalommal zárá súlya alá a' titkok titkát; a' hazugságot, a' csalást. Borzad az ember, ha e' szót kiejti: *embereket áldoztak!* de még inkább borzad az, 's egy kíséreti iszony villan át lelkén, ha halk hangon susogva, félve, nehogy hangja a' közelben egy szörnyeteget ijeszsen fel százados álmából, ha mondom remegve, halk hangon rekeszti hozzá, „'s mind ezzel az isteneknek kedveskedtek!“ Jéghideg szorítja össze szívemet — de a' szó kiömlött ajkaim közül, — a' legretteneteseb, mire az emberi ész tévedhete borzadályai éjjelében, ki van mondva! —

Igen is a' druidok embereket áldoztak.

Voltak kik ezen szokást egyenesen Abrahamtól akarák származtatni, mivel ez teljes készséggel indult saját fiát az istennek feláldozni. De ha feltesszük is, hogy a' gálok egyenesen Abrahamtól szakadtak, 's valami csuda által azon eseményt emlékeztetőben fentartották volna, (a' mi már magában is nem valószínű, mert alig tarták eszökben ezen esetet mások azo-

kon kívül, kik Abraham házához legközelebb állottak 's családját utódjait képezék, míg Mózes sokkal későbbben írásával azt ismét ismeretessé tevő) — még sem találhattak abba fel emberáldozatot; mert Izsak nem áldoztatott fel; hanem híres ember lett Canaanban.

Meg kell tehát vallanunk, hogy a' gálok az emberáldozatok tekintetében a' legrútább bálványozók valának. 'S e' hiba már nem a' népé, mihelyt tudjuk a' druidok határtalan hatalmát, hanem az egész terhével a' vallás szolgáira esik vissza, kik azt majdnem isteni tekintetökkel bizonyosan meggátolhaták, elfojthaták, megtilthaták, ha akarták volna. 'S hihetőleg tovább mint más nemzeteknél, divatozott nálok e' véres szokás, mert más népek a' műveltebségben előhaladván irtóztak isteneiknek embereket áldozni: holott a' gálok azt nem csak midőn a' rómaiak meghódoltaták hazájokat, hanem midőn már a' frankok bírták az országot, a' kereszténységre tért frankok, — is üzték titkon, 's egész a' hatodik század' közepéig találatnak ennek nyomai.

A' mi ezen áldozatokat illeti, csak a' mennyire néha ligeteiken kívül történtek, mondhatni rólok valamit, mert a' mi azokban történt, mindig titok maradt, mivel senkit szemlélésükre nem bocsátottak, a' druidok pedig felvett elvöknél fogva semmit írásba nem foglaltak.

A' nyilván tartott áldozatokra nézve Caesar és Plutarchus adnak némi tudósítást. Ezek szerint tehát: — ha valami nevezetes vagy kedvelt ember súlyosan megbetegedett, vagy az ütközetben, vagy egyéb körülmények által jött tetemes veszélybe, — ugyan egy embert áldoztak, vagy legalább fogadást tőnek egyet áldozandni, ha amaz megszabaduland, mert azt hívék, hogy ember' élete csak más emberélet által válthatik meg, 's hogy a' halhatatlan istenek másal nem engeszteltethetnek. Milly ocsmány tévedés! Tartattak azonkívül nyilvános áldozatok az egész nép javáért. — Ha a' druidok csak illykép tudák a' népet vallási érzetekre gerjeszteni, jobb volt volna semmi isteneket hinni, mint olyakat, mellyek az emberi véren találhaták gyönyörűségüket, 's csak ezen áldozatot fogadhaták mint a' legtökéletesbet.

A' végrehajtási módról bizonyosat nem tudni; némelyek szerint roppant bálványképeket csináltak, 's az áldozottak elégték. Mások, mint Strabo, állítják,

hogy tömérdek széna kazlok gyűjtattak, mellyekre emberek és marha valának hányva. — Azon körülmény hogy haramiák, tolvajok, gyilkosok, vagy más vétkekben bűnösök e'kép kivégeztettek mutatja, hogy a' druidok a' rendőrségre is hatalmasan ügyeltek, 's itt még egy új hivatalban, mint a' bűnösök hóhérjai is, jelennek meg. E' tekintetben azt vitaták, hogy ezen büntetési mód az isteneknek ledkedvesebb. Jól tudák ők, hogy valami nagyobb hatalmu bűnösnek elítéltetése könnyen veszedelmes mozgást okozhatna családja tagjai, barátjai között; 's azért a' közbéke és bélesend fentartására ezen dolgokba is ügyesen tudák az isteneket keverni, ez által olly tekintetet szerzendők az itéletnek, mellynek senki ellenszegülni nem merészelne. 'S ha ez csak így volna, nem lehetne okunk a' gálok embertelenségéről, kegyetlenségéről vádolni, mert csak más nemű büntető veszítést pótolna, de tudva van, hogy bűnösök hiányában ártatlanoknak kelle áldoztatni.

Egyébiránt az egyes áldozatok vagy nyíllal lövettek agyon 's úgy égettettek meg, vagy keresztre feszítettek, melly aztán meggyújtatott. Ezen ékteleenség martalékivá lettek többnyire a' hadifoglyok is. — Azon időkben, midőn a' rómaiak a' gáltartonányokat lassankint elfoglalák, a' druidok a' hatalomnak legnagyobb fokán állottak. Ekkor történt, hogy a' római császárok kemény tilalmakat adtak az emberáldozatok ellen; de nem mintha a' szokás ékteleisége birta volna őket ezen határozatra, hanem mivel észrevehék, hogy a' druidok az idegen járomnak ellenségei, a' gál népet felakarják lázasztani; törekedtek tehát minden módon a' gálpapok' tekintetét elnyomni 's a' többi közt az áldozatok eltiltásával is. Első vala Augustus császár, Tiberius pedig és Claudius egészen elenyésztették; ezt mindazáltal csak nyilvánosságukról kell érteni, mert hogy illy tilalmak nem voltak általános foganatúak, kitetszik, mivel még a' hatodik században is, mint mondók, visszamaradtak nyomai. Nem üldözték ugyan a' rómaiak, nem nyomák el erővel a' gál vallást, az emberáldozatokat mindazáltal a' lehetőségig gátolák, a' honnan is annyira megiritkultak 's a' nyilvánosság bélyegét annyira elveszték, hogy a' harmadik században is utóbb előfordulók már csak rejtekben, titokban történtek, 's azért nemzeti köz szokásnak ez időkben már nem tartathatnak.

Más nemű áldozatok nyújtattak állatokból, 's egyéb dolgokból, u. m. természetmennyekből, házi eszközök-
ből. Külömbös néme az áldozatnak vala az, mellyet Gregorius Turonensis említ, hogy egy szentnek tartott hegyi tóba a' nép bizonyos időkben posztót, vásznat, bőröket, kenyeret, sajtot, viaszt 's egyébféleket vetett áldozatul a' tóban lakozó istenségnek, melly alkalommal három napi böjt tartaték.

Az áldozatok helyei a' ligetek, a' szent eser-erdők hegyek és berkek valának. Később a' római szokás követvén templomokat is építettek a' gálok, mellyekben néha az istenek' képszojai is felállítottak, 's azokban végezék vallási szertartásaikat. A' szabad ég alatt is találtattak egyes képszojak, mint Diana szobra, melly töméntelen nagyságúnak mondatik, 's a' mai Luxemburg' vidékén tisztelteték. Az áldozatok helyein iszonyú nagyságu kövek találatnak, 's néha olly tájakon, hol körülbelöl nincs kőbánya, úgy hogy a' nép istenféle szellemeknek tulajdonítá oda hozatásukat. — Azonban mi célra voltak légyen illy kövek, bizonyosan nem tudhatni. A' templomok közül némelleyek igen szépek és pompásak valának, mint például a' híres Vasso-nak nevezett clermonfi templom, mellynek falai 30 lábnyi szélesek, 's külső oldalukon faragott kövből rakva, belöl pedig szép apró simított kövekkel kirakva, fenn márvánnyal befoglalva, 's rakvány-munkával valának ékítve; a' talaj is márvány, a' fedél ezin volt. Kétség marad mindazáltal, nem inkább az Auvergneben korán letelepedett rómaiak' építménye legyen-e? mert ezeknek bejötté után a' gál vallás nem vala többé az uralkodó, 's így alig pompázhatott annyira a' gálnép. — Augustus császárnak is építettek a' gálok templomot, mellynek oltárába hatvan gáltörzsök nevei vésettek be, ez által hódolatukat a' császár iránt akarván bebizonyítani; miből kitetszik, hogy Augustus nem bánhatott keményen velök 's vallásuk ellen, mert gyűlöletes bánásmód soha sem szül gyöngéd szelid érzetű önkénytes hódolást.

A' gálok polgári törvényei is a' vallási elvek szellemét követék, mert a' druidok mindent oda tudtak idomítani, — hogy fáradozásaikkal ellenkezetben ue álljon.

Ha ezen egész rajzot figyelemmel tekintjük át, leginkább két dolog tűnik szeminkbe. Először, hogy az

emberi elme a' valódi istenséghez méltó fogalmakat, mellyek egész kiterjedésökre nézve közelítsenek a' tiszta világözönhez, teremteni elégségtelen; legfőlebb is töredékek lesznek elmeszüleményi, mellyekből itt amott pislog elő egy gyöngö égi szikra, — 's midön leginkább eröködik vallás ügyében a' legnagyobbat legbölcsebbet szülni, 's mintegy ön magát felülmulni, agyagi gyarlóságát megtagadni akaró, akkor a' legfontakabb tulságokra téved, mert a' túlfeszített elme a' nagy tárgyat meg nem bírja, 's épen midön legdiesőbbet akar alkotni, osmányságba sülyed, melly azt is elhomályítja, mit előbb szépet művelt. — Másodsor, hogy bármint törekedjék is az ember valami állandót alkotni, nem képes semmit örök időre felállítani. Minden mit emberi kéz csinál, bár milly sokáig álljon is ellent a' viharoknak, végre leromboltatik, ledől, — el enyészik.

A' C S Ó K T O L V A J.

Virágbokor mögött
Ült a' leánysereg;
Egy esellel gondolám
Öket lephetni meg.

Mikint tolvaj szokott
Kóválygni éjjelen:
Körükbe úgy szökém —
Orozva, csöndesen.

'S midön pillantatuk
Boszúsan szálla rám,
Már öket akkora
Én rendre csokolám.

De hallni kelle most
E' csalfa sereget,
Mint szórta szítkaít,
Mint üze engemet!

Ah olly jól tettetik
A' lányok magukat,
Hogy ök nem szeretik
A' férfi csókokat!